

DOI 10.31718/2077-1096.20.2.236

УДК: 378.147+614.23

Поливкан М.І.

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ

Івано-Франківський національний медичний університет

Сучасні світові тенденції на ринку медичних послуг зумовлюють нові вимоги до якості медичної освіти. Перш за все, випускники навчальних закладів повинні орієнтуватися в новітніх технологіях медичної науки, бути готовими розробки та впровадження наукових досягнень в систему практичної охорони здоров'я. Допомога і спрямування майбутніх фахівців у набутті високого рівня професійної компетенції, поряд із формуванням у них особистісних моральних і емоційно-вольових якостей, життєвих цінностей, професійної спрямованості, клінічного мислення є пріоритетними завданнями сучасної вищої медичної школи. В освітньо-науковому просторі медичного вузу існують великі можливості для успішного професійно-особистісного розвитку фахівців, проте багаторазово зростаючий обсяг знань та інформації вимагає інтенсифікації процесу навчання, однією з форм реалізації якої є ефективна організація самостійної роботи студентів. В умовах кредитно-трансферної системи освітнього процесу дана форма організації навчання здатна забезпечувати самостійний пошук необхідної інформації, творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу в ході аудиторних занять і поза аудиторний час, розвиток аналітичних здібностей. Ефективність самостійної роботи залежить як від організації занять і характеру впливу медичного вузу і ступеню підготовки студента. Запорукою успіху даної форми навчальної діяльності є також грамотне співвідношення об'ємів аудиторної та самостійної роботи, забезпечення студента необхідними методичними матеріалами щодо виконання самостійної роботи, проведення індивідуальних консультацій; знання алгоритму та методів виконання самостійної роботи; підтримання стійкої мотивації у студентів, включення в завдання обов'язкової для всіх базової частини і варіативної – для більш підготовлених осіб. В статті наведено теоретичне обґрунтування та деякі аспекти практичної реалізації самостійної роботи студентів на кафедрі гістології, цитології та ембріології Івано-Франківського національного медичного університету як головного резерву підвищення якості підготовки медичних фахівців.

Ключові слова: компетентність, самостійна робота, медичні фахівці, студент.

Впровадження європейських стандартів в системі вищої освіти в Україні зумовило підвищення вимог до ВНЗ у плані підготовки кваліфікованих фахівців, у тому числі і в медичній сфері. Процес реформування галузі охорони здоров'я в сучасних умовах спрямований на забезпечення потреб населення в медичній допомозі, безперервності і високого стандарту якості її надання, де медичним працівникам відводиться ключова роль [1]. Їх конкурентоспроможність на ринку медичних послуг залежить від цілої низки факторів, серед яких: професійна компетентність і соціальна мобільність, постійна необхідність у підвищенні професійної кваліфікації і готовність перепідготовки, комунікабельність, інформаційно-технологічна культура, гнучкість мислення, професійна самостійність, відповідальність, креативність, рефлексія, адекватна самооцінка [2].

В основі нової парадигми вищої медичної освіти лежить компетентнісний підхід та принцип безперервності навчання, згідно з якими, пріоритетною метою освіти стає формування професійних і загальнокультурних компетенцій майбутнього лікаря. Під компетентністю медичного персоналу слід розуміти високий рівень знань, умінь і навичок, а також професійно важливих особистісних рис, що дозволяють ефективно здійснювати трудову діяльність за обраною спеціальністю [3].

Оскільки компетентність – це специфічна здатність, що дозволяє ефективно вирішувати

типові проблеми і завдання, що виникають в реальних ситуаціях повсякденного життя, то формування необхідного рівня компетентності майбутнього лікаря є головним завданням вищої медичної освіти. Професійна компетентність може бути визначена як поєднання наступних типів компетентності: наукової, яка включає розуміння теоретичних основ професії лікаря, інструментальної – володіння базовими професійними навичками за обраною лікарською спеціальністю; інтегративної – здатність поєднувати сучасну теорію і практичне відтворення стандартних технологій виробництва медичних послуг, контекстуальної – розуміння соціального, економічного та культурного середовища, в якому здійснюється професійна діяльність медичного працівника, адаптивної – уміння передбачати зміни, важливі для професійної медичної діяльності, і бути готовим до їх реалізації; комунікативної – уміння ефективно користуватися засобами комунікації [4].

Формування професійної компетентності у вищому медичному навчальному закладі - це процес оволодіння стійкими, інтегрованими, системними знаннями з природничо-гуманітарних, фундаментальних та клінічних дисциплін, уміння застосовувати їх у нових, нестандартних ситуаціях, розвиток особистісних якостей і професійних властивостей, що забезпечить особистісне становлення майбутнього лікаря. Проте сутність компетентності така, що оптимальні результати

будь-якої діяльності досяжні лише за умови глибокої особистої зацікавленості майбутнього професіонала. Саме тому в підготовці майбутнього фахівця-медика особливого значення набуває його здатність до систематичної самостійної роботи [5].

Метою публікації є оптимізація підходів до організації самостійної роботи студентів при вивченні фундаментальних медичних дисциплін.

Зміст медичної освіти будується від базових знань, законів і закономірностей, що закладають основи клінічного мислення, до спеціальних дисциплін, при оволодінні якими завершується формування здатності вирішувати професійні клінічні завдання на основі узагальненого володіння знаннями, способами і прийомами. Для майбутнього фахівця вміння самостійно поповнювати знання та орієнтуватися у великому потоці інформації набуває все більш актуального значення. Самостійна робота студента (СРС) визначається як форма організації навчання, що спрямована на оволодіння науковими знаннями, практичними вміннями та навичками як під керівництвом педагога, так і без нього. [6].

СРС всіх форм і видів навчання є одним з обов'язкових видів освітньої діяльності, який забезпечує реалізацію вимог стандартів вищої освіти. У світлі реалізації вимог Болонського процесу на цей вид освітньої діяльності припадає від 1/3 до 1/2 загального обсягу навчальних годин. Сучасна дидактика СРС розглядає, з одного боку, як вид навчальної праці, який здійснюється без безпосереднього втручання, але під керівництвом викладача, а з іншого – як засіб залучення студентів в самостійну пізнавальну діяльність, формування у них методів організації такої діяльності [7, 8].

Ефект від самостійної роботи студентів можна отримати тільки тоді, коли вона організовується і виконується в навчально-виховному процесі в якості цілісної системи, що охоплює всі етапи навчання студентів у вузі. На кафедрі гістології, цитології та ембріології Івано-Франківського національного медичного університету СРС організована у формі аудиторної та позааудиторної форм.

Основними видами аудиторних занять із дисципліни є лекція, практичне та семінарське заняття. Необхідність самостійної роботи із підготовки до лекції визначається тим, що вивчення будь-якої дисципліни будується за принципом послідовного освоєння її розділів, представлених в робочій програмі дисципліни. Лекторами кафедри на інформаційній сторінці сайту університету надано короткі конспекти їх лекцій разом з робочою програмою, авторські підручники, посібники із дисципліни. Знайомство з цими матеріалами дозволяє студентам заздалегідь ознайомитися з основними положеннями майбутньої лекції і активно задавати запитання професорсько-викладацькому складу при її викладанні, вносячи в класичну лекцію елементи інтерактив-

ного навчання.

При підготовці до практичного заняття із дисципліни "Гістологія, цитологія та ембріологія" студент повинен мати чітке уявлення про мету і завдання його проведення, що в своїй мірі потребує також виділення навичок розумової, аналітичної, наукової діяльності, які стануть результатом майбутньої роботи. Підготовка до практичного заняття нерідко вимагає підбору матеріалу у відповідності до списку основної та додаткової літератури, спеціальних джерел. На початку підготовки студенти повинні підготувати до заняття кілька прикладів формулювання теми дослідження, представленого в монографіях, наукових статтях. Згідно тематики заняття вони самостійно здійснюють пошук відповідних джерел, визначають сутність конкретного процесу і явищ, виділяють основний зміст роботи, його аргументацію, візуальне підтвердження на зображеннях схем, малюнків, гістологічних мікропрепаратів, електронних мікрофотографіях.

Самостійна підготовка студента до семінарського заняття спрямована на розвиток здатності до пошуку, читання, аналізу наукової та іншої літератури із вибраної чи запропонованої викладачем тематики. Наступним етапом є підготовка відповідей на запитання згідно із планом семінару та власного виступу. Окремо слід зауважити, що інформацію із віддалених джерел мережі Інтернет студент повинен підбирати лише із офіційних наукових видань чи фахових статей, що деякою мірою гарантує її достовірність.

Основною формою контролю знань у умовах кредитно-трансферної системи виступає підсумковий модульний контроль (ПМК). Професорсько-викладацький склад кафедри неодноразово акцентує увагу студентів на доцільності самостійної підготовки до нього, яка повинна здійснюватися протягом усього семестру, а не за кілька днів до його проведення. Для успішної здачі ПМК студентам рекомендується перш за все перечитати всі лекції, а також матеріали, які готувалися до семінарських і практичних занять протягом семестру. Потім цю інформацію доцільно зіставити із запитаннями, які вносяться на ПМК. Якщо інформації недостатньо, відповіді знаходять у запропонованій викладачем літературі. Допомогає у підготовці до ПМК також створення студентами конспекту.

Самостійна аудиторна робота студентів на кафедрі гістології, цитології та ембріології складається із ввідного етапу виконання та заключного етапів. На початковому етапі викладач оголошує студентам мету, завдання та особливості виконання роботи. На етапі виконання студенти працюють із гістологічними препаратами, електронними мікрофотографіями, оформляючи свої результати у вигляді протоколу у альбомі. На завершальному етапі викладач підводить підсумки та повідомляє оцінки.

Важливою складовою позааудиторної роботи на кафедрі виступає функціонування наукового

гуртка. Його члени, виконуючи індивідуальну науково-дослідну роботу, неодноразово беруть участь та здобувають призові місця на різноманітних конкурсах та всеукраїнських студентських олімпіадах. На консультативних заняттях, які згідно графіку щотижня проводять викладачі кафебри студенти мають можливість додатково попрацювати гістологічними препаратами та електронними фотографіями, проконсультуватися щодо вирішення нетипових ситуаційних задач чи тестових завдань, які включені до інтегрованого тестовий іспит КРОК 1. Інформаційне забезпечення навчального процесу на кафедрі, що включає сучасні комп'ютерні технології, а також добре укомплектована бібліотека, надають можливість отримання необхідних для студента даних.

В умовах зростання значущості СРС роль викладача полягає в ефективній організації самостійної роботи з метою набуття студентом професійних компетенцій, що дозволяють сформувати здатність до саморозвитку, самоосвіти та інноваційної діяльності. Виступаючи у ролі професіонала, творчої особистості, педагог повинен бути прикладом для студента, допомагати йому у розкритті власного творчого потенціалу, окреслити перспективи внутрішнього зростання. Основними проблемами, з якими стикається науково-педагогічний склад медичних вузів при плануванні СРС, є великий обсяг часу, необхідний для створення відповідних форм і методів організації індивідуальної роботи студентів та розробка завдань, які були б цікаві за змістом і водночас дозволяли б студентам працювати самостійно. Із боку студентського середовища перепонами до такого виду роботи найчастіше виступають: невміння раціонально працювати з книгою, вести конспектування лекцій, аналізувати і узагальнювати прочитане, робити короткі записи і обґрунтовані висновки, недостатні прояви розумової напруги для правильного і найкращого виконання тієї чи іншої дії, недостатні прояви свідомості, самостійності та активності в

процесі вирішення поставлених завдань.

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що перехід навчального процесу з інформаційної на особистісно-орієнтовану модель навчання неможливий без належної організації та проведення систематичної самостійної роботи майбутніх медичних фахівців. Це сприятиме їх інтелектуальному, соціально-особистісному і професійно-компетентнісному розвитку, готовності та здатності готовності на високому рівні вирішувати навчально-професійні завдання в галузі охорони здоров'я.

Література

1. Shlimkevych IV. Orhanizatsiya samostiyanoi roboty studentiv u vyshchykh medychnykh zakladakh v umovakh kredytno-modul'noyi systemy navchal'nogo protsesu [Organization of independent work of students in higher medical institutions in the context of a credit-modular system of the educational process]. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. 2014; 6: 64-66. (Ukrainian).
2. Nevolina VV. Professional'noye samorazvitiye lichnosti studenta meditsinskogo vuza: motivatsionno-tsenostnyy aspekt [Professional self-development of medical student's personality: motivational and value aspect]. Diskussiya. 2015; 7(59):132-137. (Russian).
3. Artyukhina AI. Professional'no-lichnostnoye razvitiye studentov v obrazovatel'noy srede meditsinskogo vuza [Professional and personal development of students in the educational environment of a medical university]. Volgograd: Volgogradskiy gosudarstvennyy meditsinskiy universitet; 2006. 122 p. (Russian).
4. Novgorodtseva IV. Pedagogika v meditsine [Pedagogy in medicine]. Moscow: Flint; 2011. 105 p. (Russian).
5. Mushnikov DL, Svechikina AV, Gruzdeva AA, Kozlov VA. Professional'naya i deontologicheskaya kompetentnost' meditsinskogo personala [Professional and deontological competence of medical staff]. Elektronnyy nauchno-obrazovatel'nyy Vestnik "Zdorov'ye i obrazovaniye v XXI veke" 2016; 19(1):25-31. Available from: <https://cyberleninka.ru/article/n/professionalnaya-i-deontologicheskaya-kompetentnost-meditsinskogo-personala/viewer>. (Russian).
6. Boytsanyuk SI, Zaliznyak MS, Manashchuk NV, Chorniy NV. Orhanizatsiya samostiyanoi roboty studentiv-medykiv [organization of independent work of medical students]. Medychna osvita. 2015; 2(34):14-17. (Ukrainian).
7. Goncharova YuA. Organizatsiya samostoyatel'noy raboty studentov: metodicheskiye rekomendatsii dlya prepodavateley [Organization of students' independent work: guidelines for teachers]. Voronezh : Voronezhskiy gosudarstvennyy universitet, 2007. 27 p. (Russian).
8. Rybakova NN. Rol' samostoyatel'noy raboty studentov v sovremennom professional'nom obrazovanii [The role of independent work of students in modern vocational education]. Vestnik SibADI. 2011; 1(19):89-96. (Russian).

Реферат

РОЛЬ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЕДИЦИНСКИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Польвкан М.И.

Ключевые слова: компетентность, самостоятельная работа, медицинские специалисты, студент.

Современные мировые тенденции на рынке медицинских услуг обуславливают новые требования к качеству медицинского образования. Прежде всего, выпускники учебных заведений должны ориентироваться в новейших технологиях медицинской науки, быть готовыми к разработке и внедрению научных достижений в систему практического здравоохранения. Помощь и направление будущих специалистов в приобретении высокого уровня профессиональной компетенции, наряду с формированием у них личностных нравственных и эмоционально-волевых качеств, жизненных ценностей, профессиональной направленности, клинического мышления являются приоритетными задачами современной высшей медицинской школы. В научно-образовательном пространстве медицинского вуза существуют большие возможности для успешного профессионально-личностного развития специалистов, однако многократно возрастающий объем знаний и информации требует интенсификации процесса обучения, одной из форм реализации которой является эффективная организация самостоятельной работы студентов. В условиях кредитно-трансферной системы образовательного процесса данная форма организации обучения способна обеспечивать самостоятельный поиск необходимой информации, творческое восприятие и осмысление учебного материала в ходе аудиторных занятий и

внеаудиторное время, развитие аналитических способностей. Эффективность самостоятельной работы зависит как от организации занятий и характера влияния преподавателя, так и от степени подготовки студента. Залогом успеха данной формы учебной деятельности также является грамотное соотношение объемов аудиторной и самостоятельной работы, обеспечение студента необходимыми методическими материалами по выполнению самостоятельной работы, проведение индивидуальных консультаций, поддержания устойчивой мотивации у студентов, включение в задания обязательной для всех базовой части и вариативной – для более подготовленных лиц. В статье приведены теоретическое обоснование и некоторые аспекты практической реализации самостоятельной работы студентов на кафедре гистологии, цитологии и эмбриологии Ивано-Франковского национального медицинского университета как главного резерва повышения качества подготовки специалистов.

Summary

ROLE OF INDEPENDENT WORK IN DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF MEDICAL SPECIALISTS

Polyvkan M.I.

Key words: competence, independent work, medical specialists, students.

Current global trends in the medical services market are creating new requirements for the quality of medical training. First of all, graduates of medical educational institutions should be guided in the latest technologies of medical science, be prepared to develop and implement scientific achievements in the system of practical health care. The assistance and guidance of future specialists in acquiring a high level of professional competencies, along with the fostering moral, emotional, and volitional qualities, life values and professional orientation, clinical thinking, are priority tasks of a modern higher medical school. The educational and scientific environment of a medical university provides great opportunities for successful professional and personal growth of specialists, however, the ever-increasing amount of knowledge and information requires the intensification of the learning process, and well-planned and organized tasks for students' independent work is one of the forms of the effective learning strategy. In the context of the ECTS implementation, this form of learning is able to provide an independent search for the necessary information, creative perception and comprehension of educational material in the classroom and extracurricular time, the development of analytical skills and critical thinking. The effectiveness of independent work depends both on the organization of classes and the nature of the teacher's influence, and on the self-organization of the student. The key to the success of this learning form also consists in a reasonable ratio between the volumes of class work and independent work, providing the student with the necessary methodological materials for independent work, conducting individual consultations, maintaining motivation among students. The tasks for independent work should include two levels of tasks: basic tasks, which are obligatory for everyone, and more advanced tasks, which based on deep understanding and mastering the basics. The article provides a theoretical justification and some aspects of the practical implementation of students' independent work at the Department of Histology, Cytology and Embryology, Ivano-Frankivsk National Medical University as one of the sources for improving the medical training quality.